

УДК 342.95:001.89

DOI <https://doi.org/10.37687/2413-6433.2021-3-4.3>

Смерницький Д.В.,
доктор юридичних наук, старший дослідник,
заступник директора
Державного науково-дослідного інституту
Міністерства внутрішніх справ України
ORCID: 0000-0001-6066-0324

ТЕХНІЧНЕ РЕГУЛЮВАННЯ – ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ГАЛУЗІ ПРАВА

TECHNICAL REGULATION IS A PRIORITY AREA OF SCIENTIFIC RESEARCH IN THE FIELD OF LAW

У статті розглянуто пріоритетні напрямки фундаментальних і прикладних наукових досліджень у галузі права, такі як: удосконалення національної правової системи та її адаптації до європейського права, правове забезпечення сфери господарювання, правове регулювання інноваційного розвитку України в умовах глобальних викликів. Зазначено, що до реалізації наведених пріоритетних напрямів безпосередньо належить розвиток сфери технічного регулювання безпечності та якості промислової продукції. Прагнення України до членства в Європейському Союзі ставить на меті приведення вітчизняної нормативно-правової бази у відповідність до європейського законодавства. З метою розвитку сфери спільних науково-технічних розробок сучасних зразків техніки, торгівлі промисловою продукцією між країнами необхідно усунути відповідні технічні бар'єри та забезпечити спільні підходи до безпечності та якості промислової продукції. Встановлено, що безпека продукції це – відсутність будь-якого ризику для життя, здоров'я, майна споживача і навколишнього природного середовища за звичайних умов використання, зберігання, транспортування, виготовлення і утилізації продукції. Встановлення вимог щодо безпечності та якості продукції забезпечується технічним регулюванням, яке розуміють як правове регулювання відносин у сфері визначення та виконання обов'язкових вимог до характеристик продукції або пов'язаних із ними процесів і методів виробництва, а також перевірки їх додержання шляхом оцінки відповідності та/або державного ринкового нагляду і контролю нехарчової продукції чи інших видів державного нагляду (контролю). Доведено, що технічне регулювання впливає на розвиток науково-технічної та інноваційної сфери країни, її економіки, а також ставить дослідникам низку питань стосовно технічних норм, які набувають юридичної сили та забезпечують правове регулювання безпечності та якості продукції сприяючи захисту життя чи здоров'я людей, тварин або рослин, та навколишнього середовища, тому можна віднести зазначену сферу суспільних відносин до пріоритетних напрямів дослідження юридичної науки.

Ключові слова: *технічне регулювання, пріоритетні напрямки наукових досліджень у галузі права, законодавство Європейського Союзу, безпечність продукції, технічний регламент, стандарт.*

The article considers the priority areas of basic and applied research in the field of law such as: improvement of the national legal system and its adaptation to European law, legal support of business, legal regulation of innovative development of Ukraine in the face of global challenges. It is noted that the implementation of the above priorities is directly related to the development of technical regulation of safety and quality of industrial products. Ukraine's aspiration for membership in the European Union aims to bring the domestic legal framework in line with European legislation. In order to develop the field of joint scientific and technical development of modern models of technology, trade in industrial products between countries, it is necessary to eliminate the relevant technical barriers and ensure common approaches to safety and quality of industrial products. It is established that product safety is the absence of any risk to life, health, consumer property and the environment under normal conditions of use, storage, transportation, manufacture and disposal of products. Establishing requirements for product safety and quality is provided by technical regulation, which is understood as legal regulation of relations in the field of defining and fulfilling mandatory requirements for product characteristics or related processes and production methods, as well as verifying their compliance by conformity assessment and / or state market supervision and control of non-food products or other types of state supervision (control). It is proved that technical regulation affects the development of scientific, technical and innovative sphere of the country, its economy, and also asks researchers a number of questions about technical standards that acquire legal force and provide legal regulation of product safety and quality. animals or plants, and the environment, so we can attribute this area of public relations to the priority areas of legal science.

Key words: *technical regulation, priority directions of scientific researches in the field of law, legislation of the European Union, product safety, technical regulations, standard.*

У проєкті Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021–2021 роки [1, с. 2], розробленій на заміну Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2016–2020 роки [2], визначено, що Стратегія визначає пріоритетні напрями, основні завдання та принципи подальшого розвитку академії, наукового забезпечення модернізації державно-правових відносин в Україні, сприяння зростанню рівня правової культури населення.

За сучасних умов державно-правового розвитку головною місією Національної академії правових наук України має стати наукове забезпечення модернізації державно-правових відносин в Україні, основних напрямів правової політики у сфері організації та діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування, правоохоронних і судових органів, правового супроводження євроінтеграційного розвитку України, розбудови громадянського суспільства, утвердження та розвитку інституту основних прав і свобод людини, сприяння зростанню інтелектуального потенціалу українського народу [1, с. 2].

До пріоритетних напрямків фундаментальних і прикладних наукових досліджень у галузі права віднесені:

Удосконалення національної правової системи та її адаптації до європейського права: удосконалення інституційного механізму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу; європейська інтеграція як чинник еволюції правової системи України; проблеми наближення законодавства України до права ЄС відповідно до Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом; європейська традиція права як чинник модернізації правової системи України; проблеми та шляхи приведення вітчизняного законодавства у відповідність із положеннями європейських договорів за участю України [1, с. 4–5];

Правове забезпечення сфери господарювання: правове забезпечення міжнародної торгівлі; заходи захисту національного товаровиробника та Світова організація торгівлі; приватні стандарти та захист національного товаровиробника; врегулювання господарських спорів з іноземним елементом; міжнародні санкції у сфері зовнішньоекономічної діяльності; правове забезпечення саморегулювання господарської діяльності; правове регулювання співрегулювання господарської діяльності; правовий статус саморегулювальних організацій господарської діяльності; сталий розвиток та саморегулювання господарської діяльності [1, с. 8];

Правове регулювання інноваційного розвитку України в умовах глобальних викликів: правове забезпечення ринкових відносин в умовах сучасних глобальних викликів і сталого розвитку України; правові засади державного сприяння впровадженню інновацій і зростанню

технологічного рівня регіональної економіки, підтримки інноваційних підприємств і стартапів; нормативно-правове забезпечення форм і засобів організації інноваційного процесу; нормативно-правове забезпечення стандартизації інноваційної діяльності, засобів і методів управління, питань універсалізації приватного та публічного обігу інновацій; оновлення правової парадигми організації та здійснення господарської (економічної) діяльності в Україні для забезпечення конструктивного поєднання, взаємоузгодження публічних і приватних інтересів у регулюванні господарської (економічної) діяльності, суттєве покращення правових умов для розвитку української економіки та підвищення рівня життя населення; правове забезпечення функціонування України у межах єдиного європейського наукового й інноваційного простору; сприяння перегляду пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки з метою їх наближення до напрямів, визначених у розвинутих державах світу, на основі сучасних світових технологічних трендів; правове забезпечення формування стратегії інтенсивності впровадження результатів інноваційної діяльності, економіко-правових механізмів реалізації наукових ідей, технічних рішень і трансферу технологій в інноваційних виробничих системах різного рівня правової організації; правові засади розвитку добросовісної конкуренції та забезпечення конкурентоздатності суб'єктів господарювання; правові засади захисту ринків від глобальних викликів [1, с. 9–11].

Отже, до реалізації наведених пріоритетних напрямів фундаментальних і прикладних наукових досліджень у галузі права безпосередньо належить розвиток сфери технічного регулювання безпечності та якості промислової продукції.

Розглянемо сферу технічного регулювання як пріоритетний напрям дослідження юридичної науки.

Прагнення України до членства у Європейському Союзі ставить на меті приведення вітчизняної нормативно-правової бази у відповідність до європейського законодавства. З метою розвитку сфери спільних науково-технічних розробок сучасних зразків техніки, торгівлі промисловою продукцією між країнами необхідно усунути відповідні технічні бар'єри і забезпечити спільні підходи до безпечності та якості промислової продукції.

Законодавство Європейського Союзу щодо гармонізації – це будь-які акти законодавства Європейського Союзу, що гармонізують умови впровадження продукції на ринок [3]. І ми повинні вживати відповідних заходів щодо гармонізації технічних регламентів, національних стандартів і кодексів усталеної практики з відповідними міжнародними нормативно-правовими актами та стандартами.

В Угоді про технічні бар'єри в торгівлі Світової організації торгівлі зазначено, що в жодній країні не повинно бути створено перешкод для вжиття заходів, необхідних для забезпечення якості її експорту, або для захисту життя чи здоров'я людей, тварин або рослин, захисту навколишнього середовища, або для запобігання шахрайській практиці на такому рівні, який така країна вважає доцільним, за умови дотримання вимоги про те, що вони не застосовуються в спосіб, який був би засобом свавільної або невідповідної дискримінації між країнами, де переважають такі самі умови, або прихованим обмеженням міжнародної торгівлі [4].

Безпека продукції це – відсутність будь-якого ризику для життя, здоров'я, майна споживача і навколишнього природного середовища за звичайних умов використання, зберігання, транспортування, виготовлення й утилізації продукції [5].

Згідно зі ст. 14 Закону України «Про захист прав споживачів» споживач має право на те, щоб продукція за звичайних умов її використання, зберігання і транспортування була безпечною для його життя, здоров'я, навколишнього природного середовища, а також не завдавала шкоди його майну. Продукція, щодо якої нормативно-правовими актами, у тому числі технічними регламентами, встановлені вимоги стосовно безпеки для життя, здоров'я та майна споживачів і навколишнього природного середовища, повинна вводитися в обіг і реалізовуватися з додержанням зазначених вимог [5].

Встановлення вимог щодо безпечності та якості продукції забезпечується технічним регулюванням.

Технічне регулювання відповідно до ст. 1 Закону України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» визначено як правове регулювання відносин у сфері визначення та виконання обов'язкових вимог до характеристик продукції або пов'язаних із ними процесів і методів виробництва, а також перевірки їх додержання шляхом оцінки відповідності та/або державного ринкового нагляду і контролю нехарчової продукції чи інших видів державного нагляду (контролю) [6].

Норми щодо безпечності та якості продукції встановлюються у нормативно-правових актах – технічних регламентах.

Технічний регламент – нормативно-правовий акт, у якому визначаються характеристики продукції або пов'язані з ними процеси та методи виробництва, включаючи відповідні адміністративні положення, додержання яких є обов'язковим. Він може також включати або виключно стосуватися вимог до термінології, позначень, пакування, маркування чи етикетування тією мірою, якою вони застосовуються до продукції, процесу або методу виробництва. Технічні регламенти затверджуються законами чи актами

Кабінету Міністрів України [6], але встановити всі необхідні норми до безпечності та якості продукції певного виду лише у одному технічному регламенті неможливо. Отже, зазначені норми встановлюються у відповідних нормативних документах, до яких належать, за ст. 6 Закону України «Про стандартизацію», національні стандарти та кодекси усталеної практики, прийняті національним органом стандартизації та стандарти, кодекси усталеної практики та технічні умови, прийняті підприємствами, установами та організаціями, що здійснюють стандартизацію [3].

Стандарт – це нормативний документ, заснований на консенсусі, прийнятий визнаним органом, що встановлює для загального і неодноразового використання правила, настанови або характеристики щодо діяльності чи її результатів, спрямований на досягнення оптимального ступеня впорядкованості у певній сфері.

Кодекс усталеної практики – нормативний документ, що містить рекомендації щодо практик чи процедур проектування, виготовлення, монтажу, технічного обслуговування або експлуатації обладнання, конструкцій чи виробів.

Технічні умови це – нормативний документ, що встановлює технічні вимоги, яким повинна відповідати продукція, процес або послуга, та визначає процедури, за допомогою яких може бути встановлено, чи дотримані такі вимоги [3].

У разі, коли у технічному регламенті чи іншому нормативно-правовому акті робиться посилання на стандарти чи кодекси усталеної практики, вони стають обов'язковими до виконання, адже, як визначає ст. 23 Закону [3], національні стандарти та кодекси усталеної практики застосовуються на добровільній основі, крім випадків, якщо обов'язковість їх застосування встановлена нормативно-правовими актами.

Метою стандартизації відповідно до ст. 4 Закону [3] в Україні є: забезпечення відповідності об'єктів стандартизації своєму призначенню; керування різноманітністю, застосовність, сумісність, взаємозамінність об'єктів стандартизації; забезпечення раціонального виробництва шляхом застосування визнаних правил, настанов і процедур; забезпечення охорони життя та здоров'я; забезпечення прав та інтересів споживачів; забезпечення безпечності праці; збереження навколишнього природного середовища і економія всіх видів ресурсів; усунення технічних бар'єрів у торгівлі та запобігання їх виникненню, підтримка розвитку і міжнародної конкурентоспроможності продукції.

Відповідно до Угоди про технічні бар'єри в торгівлі Світової організації торгівлі [4] для гармонізації технічних регламентів на якомога ширшій основі члени в межах своїх можливостей беруть повноцінну участь у розробці відповідними міжнародними органами з питань стандартизації міжнародних стандартів на про-

дукцію, для якої вони прийняли або мають намір прийняти технічні регламенти.

Таким чином створюється система технічного регулювання до якої можна віднести нормативно-правові акти та нормативні документи у сфері безпечності та якості продукції – технічні регламенти, стандарти, кодекси ustalеної практики та технічні умови.

Відповідно до Словника української мови техніка – це сукупність засобів і знарядь праці, що застосовуються в суспільному виробництві та призначені для створення матеріальних цінностей; галузь людської діяльності, пов'язана з вивченням, застосуванням і вдосконаленням засобів і знарядь праці; галузь застосування засобів і знарядь праці того чи іншого виду [7, с. 104]. Отже, зі встановленого в Законі України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» [6] терміна «технічне регулювання» логічно не можна зробити висновок, що це є правове регулювання у сфері обов'язкових вимог до технічних засобів та їх виробництва, на це вказує лише наведене визначення зазначеного терміна.

А.І. Черемнова зазначає, що «поряд з нормами права існують і технічні норми. Серед технічних норм є такі, які, закріплюючись у нормативних актах, набувають юридичної сили, їх можна назвати техніко-юридичними. До технічних норм належать ті, які входять до змісту технічних регламентів, стандартів, технічних умов, кодексів ustalеної практики, нормативів тощо. Ці норми, не втрачаючи організаційно-технічного

характеру, набувають водночас ознак правової норми, оскільки виходять від держави (її компетентного органу), виражають волю нормотворця, забезпечуються можливістю державного примусу, закріплюються в спеціальних нормативних актах, регулюють хоча і специфічні, але досить важливі відносини. Свою регламентуючу функцію вони здійснюють у сукупності з іншими правовими нормами» [8, с. 200].

На нашу думку, більш логічно розуміти «технічне регулювання» як вплив технічними засобами та способами на розвиток відповідної сфери суспільного життя. Варто було б уточнити цей термін і визначити його як «технічно-правове регулювання». Запропонований термін дає чітке уявлення щодо відношення його до правової сфери, а також, що цей термін має технічну складову частину, яка впливає на регулювання встановлених характеристик продукції та процесу її виробництва [9, с. 102; 10, с. 376–377].

Враховуючи той факт, що технічне регулювання впливає на розвиток науково-технічної та інноваційної сфери країни, її економіки, а також ставить дослідникам низку питань стосовно технічних норм, які набувають юридичної сили та забезпечують правове регулювання безпечності та якості продукції сприяючи захисту життя чи здоров'я людей, тварин або рослин, та навколишнього середовища, на наш погляд, можна віднести зазначену сферу суспільних відносин до пріоритетних напрямів дослідження юридичної науки.

Список використаних джерел:

1. Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021–2021 роки (проект). URL: http://www.aprnu.kharkiv.org/doc/strategiya_2021.pdf (дата звернення: 27.07.2021).
2. Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2016–2020 роки. URL: <http://www.aprnu.kharkiv.org/doc/strategiya.pdf> (дата звернення: 27.07.2021).
3. Про стандартизацію : Закон України від 5 червня 2014 року № 1315-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 31. Ст. 1058.
4. Угода Про технічні бар'єри в торгівлі Світової організації торгівлі: Угода ТБТ СОТ від 15 квітня 1994 року. Документ 981_008.
5. Про захист прав споживачів: Закону України від 12 травня 1991 року № 1023-XII. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 30. Ст. 379.
6. Про технічні регламенти та оцінку відповідності : Закон України від 15 січня 2015 року № 124-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 14. Ст. 96.
7. Академічний глумачний словник (1970–1980). Словник української мови : в 11 т. Т. 10, 1979. С. 104. URL: <http://sum.in.ua/s/tekhnika> (дата звернення: 27.04.2021).
8. Черемнова А.І. Технічні норми в системі регулювання суспільних відносин у сфері охорони довкілля. *Актуальні проблеми держави і права*. 2008. С. 200–204.
9. Смерницький Д.В. Обов'язкові вимоги до науково-технічної продукції: адміністративно-правове регулювання. *Visegrad journal on human rights*. 2019. № 1 (volume 2). С. 100–104.
10. Смерницький Д.В. Адміністративно-правове регулювання науково-технічної діяльності в Україні : дис. ... док. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2020. 636 с.